

mammadaba

Dzīvo Latvijas valsts mežos

Kurzemes mežos

"Latvijas valsts meži" un mammadaba gaida tevi ciemos!

"Latvijas valsts meži" jau brīdināja:

NEMĒSLO MEŽĀ!
PAR CŪKU PĀRVĒRTĪSIES!

Šovasar aicinām apceļot Ziemeļkurzemi! Kad tiks līdz Kolkasragam, sapratīsi – tālāk vairs nav kur. Pat putni pavasaros te salido tūkstošiem, saņemams drosmi un vien tad dodas pāri jūrai. Cilvēki paliek pie vecās bākas drupām, vēro, kā vietā, kur satiekas Dižjūra ar Rīgas līci, veidojas krusta viļņi. Pie horizonta vienmēr ir kāds kuģis, jo Irbes jūras šaurumā stingri jātur kurss, lai neuzskrietu sēklim. Ja uz Ziemeļkurzemi dodies no Rīgas, pēc stundas brauciena noteikti pietāj izlocīt kājas LVM Jaunmoku pilī un apmeklēt Meža muzeju.

Bet pa īstam mežu var iepazīt tikai mežā – ļaujies Julgī Staltes iedvesmojošajam stāstam par saulgriežu burvestībām, kā arī iepazīsti kāzu laiku zvēru pasaulē un viņu mazuļus. Vari meža brīnumos ienirt arī vēl dziļāk un sākt atpazīt dienas tauriņus. Mežs nav vien tumšzaļais, tajā ir daudz krāsu, un daba dāsnī dalās ar šo košumu – pamēģini nokrāsot dzijas ar sēnēm, ķērpjiem, lakstiem, lapu koku mizām, lapām vai egļu čiekuriem!

Lielisko vasaras dienu mežā aicinām noslēgt ar kāda avota apmeklējumu un veldzi tā ūdeņos. Katra veikalā nenopirkta ūdens pudele ir buča dabai – Ziemeļkurzemē ir daudz avotiņu, taču šajā reizē uzmeklējām Lūrmaņu avotu Rojas upes krastos, kas ir īsts Kurzemes Staburags ar dziedinošu ūdeni.

Izjūti vasaru mežā!

Noderīgi:

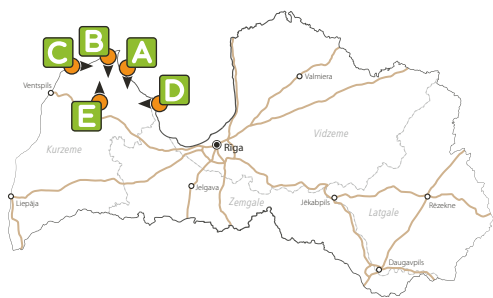
Idejas atpūtai dabā atrodamas arī tīmeklī:
www.mammadaba.lv/objekti/aktivitates

Čivini: @mammadaba

Meža veldze

Lai ceļojuma laikā nemocītu slāpes, prātīgi cilvēki nodrošinās ar ūdens rezervēm. Vienkāršākā iespēja – ūdeni pirkt veikalā plastmasas pudelēs. Tas ir viegli un ērti, taču katra pudele ir šļuciņa naftas, turklāt plastmasa dabā praktiski nesadalās.

Atkritumu problēmu vislabāk risināt, tos neradot, tādēļ, lai samazinātu PET pudelju piesārņojumu, bezatkritumu jeb *zero waste* dzīvesveida piekritēji pilsētā ik pa laikam piepilda savu pudeli ar krāna ūdeni, bet brīvdienās pēc dzeramā ūdens dodas uz avotiem. Daudziem tas ir ieradums un rituāls, kas mantots no vecākiem – dzert Latvijas avotu ūdeni. AS “Latvijas valsts meži” (LVM), kā arī vietējās pašvaldības aprūpē daudzus Latvijas avotus, un, apceļojot Ziemeļkurzemi, rosinām tos apmeklēt un atjaunot svaiga dzeramā ūdens rezerves. Dažkārt pie ērtāk pieejamajiem avotiem brīvdienās izveidojas pat rindas!

A Lūrmaņu avots *Lubes pagasts, Tukuma novads*

Šis ir mazāk zināms avots, taču dikti skaists un ar gardu ūdeni, kas līst no Lūrmaņu klintīm – kā Kurzemes Staburags. Nesen LVM atjaunojusi uz avotu vedošās kāpnes ar 56 pakāpieniem, kas nu ir stabilas un drošas. Pie šī avota nenokļūst nejauši – pie Lubes dzirnavām un autobusu pieturas “Lube” jānogriežas meža ceļā, jābrauc 5,1 km un tad ceļa labajā pusē jāmeklē norāde uz avotu. Pie viena – ja jau tik tālu braukts, aplūko arī Bīlavas velna laivu – senu liecību par vikingu gaitām šai pusē – un gleznainās Lūrmaņu klintis. Pie šiem objektiem var nokļūt, braucot pa ceļu, kas ir Rojas upes otrā krastā.

B Zilo kalnu avots *Dundagas novads*

Avots ar ļoti garšīgu ūdeni, atrodas Vīdāles–Melnsila ceļa malā. LVM pie avota uzbūvējusi koka platformu un solu, kur novietot pudeles. Braucot tālāk uz jūras pusi, pa labi ved ceļš pa Puriņdambi, te ir arī lieliskas tauriņu vērošanas vietas, īpaši tur, kur Puriņdambis krustojas ar Vīnkalnu dambi.

C Slīteres avots *Dundagas novads*

Šis avots atrodas Dundagas–Mazirbes ceļa līkumā pārdesmit metru no pagrieziena uz Slīteres bāku. Par avotu liecina vien izbaukāta ceļmala un kāpnes. Bet, ja apstāsies tā, lai netraucētu satiksmi, šis būs skaists kāpiens lejup dzestrajā Vecmājupes ielejā. Ūdens te plūst dāsnī, un pudeles ātri ir pilnas.

Braucot tālāk jūras virzienā, aicinām pagriezties pa labi un iepazīt Slīteres taku, kur var aplūkot mūža-mežu, īves un kaļķainu purviņu, uzkāpt bākā un palūkoties uz Ziemeļkurzemes mežiem no augšas. Tad jāieiet dabas izglītības centrā – baltajā namiņā uzbūvēts tik reāls dižozols, ka, vien pieliekot roku pie vēsā cementa stumbra, saproti – tas nav īsts.

D Rojas avots *Rojas novads*

Rojā atrodas ļoti iecienīts, labiekārtots avots, kur var nokļūt, sekojot norādei no veikala stāvlaukuma pa Kāpu ielu. Ceļš aizvedīs uz avotu, kas atrodas skaistā priežu mežā Rojas upes krastā. Avota izteka pirms daudziem gadiem izmūrēta ar akmeņiem, bet aiz mūra ūdens jau izlauzīs citu ceļu, un pa cauruli tek tieva strūkliņa, tāpēc pie šī avota bieži vien ir ļaužu rindas.

E Dakterlejas avots *Dundagas novads*

Avots atrodas Dundagā, Pāces upītes krastā. Braucot pa Talsu ielu lejup dīķa virzienā, krustojumā jāgriežas pa kreisi, jābrauc cauri pirmajam stāvlaukumam lejup un jāapstājas otrā stāvlaukumā. Te ir vērts pastaigāties ilgāk, lai izjustu baronu Ostenzakenu saimniekošanas vērienu, bet vēlāk aplūkotu Dundagas pili, veco parku un LVM Ziemeļkurzemes reģiona klientu centru – vienu no modernākajām un videi draudzīgākajām koka ēkām ne vien Latvijā, bet arī Eiropā.

Noderīgi!

Kad Kurzemes avotu meklējumos jau jutīsi sagurumu, pārlaid silto vasaras naksniņu LVM Gulbju ezera krastā, Latvijas valsts mežu atpūtas un tūrisma centrā “Spāre” Talsu novadā. Tavā rīcībā arī laivu un ūdensvelosipēda noma, pirts, piknika vietas. Rezervē jau tagad!

Krāsu

mežs

Anitra Tooma

Latviešiem jau asinīs ielikts vācēja gēns – vien no domas, ka varētu aiziet uz mežu ogās vai sēnēs, daudzus pārņem laimes izjūta. Vai zināji, ka uz mežu var doties arī pēc krāsām? Turklāt koku mizas satur miecvielas, kas gādā, lai krāsa neizballo. Melnalkšņu mizās un ozolzīlēs glabājas pelēki melnais tonis, kārkļu mizās – koši dzeltens, bērzu lapās un vaivariņos – dzeltenie un koši zaļie toņi, bet mellenēs – violetais. Daudzās sēņu sugās paslēpušies samērā koši toņi, tāpat ir arī ķērpji, kas dod sārtus un violettus toņus pat bez kodināšanas.

Ja skatāties uz cilvēku dzīvi Latvijas teritorijā tūkstoš gadu laika posmā, tad ar rūpnieciski iegūtām krāsām audumus sāka krāsot tikai pirms 170 gadiem, bet senāk valkāja drēbes pelēcīgā aitu vai lina krāsā vai krāsoja šķiedras ar krāsām, kas iegūtas no augiem. Tik iecienīto zilo krāsu ievada no siltajām zemēm tāpat kā bronzu, kauri gliemežvākus un citas lietas, kas apliecināja bagātību un statusu sabiedrībā. Mākslas zinātniece Ieva Piļozne izpētījusi, ka zaļā krāsa apgērbos parādījies tikai viduslaikos – dīvaini, jo no Latvijas augiem visbiežāk var iegūt tieši olīvzaļo toni. Bet varbūt senos laikos vienkāršāku aprindu sievietes tā varēja parādīt savu meistarību, jo saraudzēt no krāsu mēlēm zilo krāsu un nokodināt siltā aitu mēslu kaudzē – tur vajag uzmanību un prasmi. Bagātākās saimnieces zilo indigo krāsu pirka no tirgotājiem. Sarkanbrūno krāsoja ar madaru saknēm, dzelteno – ar jaunajām bērzu lapiņām vai sīpolu mizām.

Atceries!

Koku mizas vāc no neseni zāgētiem kokiem vai cirmā brīdī pirms zāgēšanas!
Neķeries klāt augošu koku mizai!

Kāpēc krāsot ar augiem?

- *Tas ir interesanti.*
- *Krāsa neplūk.*
- *Toņi izdodas saskanīgi.*
- *Nav jālieto ķīmiskās krāsas, kas ražošanas laikā piesārņo vidi un var izraisīt slimības ne tikai rūpnīcu strādniekiem, bet arī apģērba valkātājiem.*
- *Izmantojot dabisku kodinātāju – purva rāvu, rūšainu naglu vai pakavu ūdeni, sūkalas, sarūgušas bērzu sulas, vircu, pelnu sārmu – krāsošana ir nekaitīga videi un cilvēkiem.*

Kas jāņem vērā?

- *Būs daudz darba un salīdzinoši maz vienā tonī nokrāsotas dzijas, Jāpatērē daudz augu, siltuma un ūdens.*
- *Krāsa, kas iegūta no ziediem un ogām, saulē ātri izbalo. Krāsa no mizām un saknēm ir noturīgāka, piemēram, pelēkais tonis no melnalkšņu mizām valkāšanas gaitā kļūst aizvien tumšāks.*
- *Dzija garšo kodēm.*
- *Ja lieto rūpnieciski iegūtus kodinātājus, daži no tiem ir toksiski, tāpēc krāsūdeņus nedrīkst izliet dabā.*

Kas nepieciešams?

- *Mīksts ūdens – vislabāk augus mērcēt un sutināt lietus ūdenī, taču nederēs tāds, kas tecējis pa šifera jumtu.*
- *Kodinātāji: alauns, vara sulfāts ($CuSO_4$) un dzelzs sulfāts ($FeSO_4$) ir klasiskais komplekts. Alauns piekrodina gaišus toņus, $CuSO_4$ – vidējus, $FeSO_4$ – tumšos. Košus toņus var iegūt, izmantojot alvas sāli.*
- *Liels emaljēts katls, spainis un bļodas.*
- *Caurduris un vecs aizkars augu nokāšanai.*
- *Cepeša termometrs.*
- *Priekšauts un biezie gumijas cimdi.*
- *Divi gludi koki dzijas cilāšanai.*

Dzijas krāsošanas pamācība

levāc augus. Mizas un lielus lakstus sakapā. Aicinām sākt ar izteiktiem krāsu augiem: sīpolmizām vai pārziedējušiem zeltslotiņu ziediem – ja kodina ar alvas sāli, iegūst koši dzeltenu dziju. Vismaz diennakti pirms krāsošanas augus katlā aplej ar vēsu lietus ūdeni tā, lai tie būtu tik tikko noklāti. Dzijas šķeterei palaiž vaļīgāk sējumu, ja šķetere liela, to pārtin pa 100 gramiem, un iesien divas auklas cilāšanai. Lietus ūdenī izmazgā dziju, izskalo un atstāj ūdenī uz vairākām stundām, lai tas piepilda poras. Katlu ar augiem uzksarsē un vismaz pusstundu sutina, uzraugot, lai augi nepiedeg.

Atdzēsē krāsūdeni līdz 30–40 grādiem. Iemērc tajā dziju un sāk sil-dīt, nemitīgi cilājot. Līdz 50 grādiem silda straujāk, pēc tam līdz 70–80 grādiem – lēnāk. Te noder termometrs. Neslinko ar dzijas cilāšanu, kā arī neliec mazā katlā pārāk daudz dzijas, jo tad dzija nokrāsosies plankumaina. Kad dzija uzņēmusi krāsūdeni, krāsa ir jāpiekodina. Sāk ar gaišāko – alaunu. Burciņā izšķīdinā pustējkaroti kodinātāja. Izņem dziju, ielej kodinātāju, samaisa, liek atpakaļ dziju un cilā. Notiek brīnumi – atklājas, kāda krāsa slēpās augā. Ja šķiet, ka visa krāsa nav reaģējusi ar kodinātāju un ūdens nekļūst dzidrāks, vēlreiz pielej izšķīdinātu pusi tējkarotes vielas. Ar nākamodziju šķeterei var pamēģināt varasulfātu, bet beigās – dzelzsulfātu. Uz 100 gramiem dzijas nepieciešams apmēram 10 gramu kodinātāja, bet labāk to pievienot pa daļām, lai lieki nepiesārņotu vidi. Lietojot kodinātāju par daudz, dzija kļūst asa. Ja krāso tikai vienā tonī, var atstāt dziju krāsūdenī, lai atdziest, un tad skalot. Krāsojot vienā krāsūdenī daudzus toņus, dzijai nospiež lieko ūdeni un uzreiz skalo.

Krāsu čempioni

- *Bērzs: lapas – dzeltens, zaļš. Brūnā miza – brūns.*
- *Melnalksnis: miza – brūns, pelēks, melns. Lapas – dzeltenīgs.*
- *Baltalksnis: pavasarī vāktas mizas un skaidas – brūngani toņi, jūlijā vāktas lapas – sudraboti toņi.*
- *Levas: pavasarī vāktas mizas – violeti pelēcīgi toņi, rudenī vāktas mizas – sārti brūni toņi. Ogas – brūngani un bordo toņi.*
- *Ozols: miza un zīles – pelēks, melns.*
- *Kārkli un vītoli: mizas – dzeltēni, brūni un rudi toņi. Lapas, pūpoli – zaļgani un dzeltēni toņi.*
- *Kļava: rudenī vāktas nobirušās lapas – dzeltenbrūni līdz tumšpelēki toņi.*
- *Eglu nobirušie čiekuri: dzeltens un brūns.*

Uzmanību:

Krāsūdeni nedrīkst dzesēt kopā ar augiem, tas jānokāš tūlīt pēc vārīšanas, jo augi dziestot uzņem krāsu atpakaļ.

Jūgendstila

mīļotājiem

Rīga – 73 km
Liepāja – 162 km
Daugavpils – 294 km

LVM Jaunmoku pils

Tumes pagasts, Tukuma novads, LV-3139

www.jaunmokupils.lv

☎ 26187442, 63107125

@ info@jaunmokupils.lv

Braucot pa Rīgas–Ventspils ceļu, kad izgriezti abi Tukuma apļi, paveras gleznas cienīgs skats ar lēzeniem pakalniem. Aiz tiem atrodas LVM Jaunmoku pils – jau 90 gadus šī ēka kalpo sabiedrībai, un arī tagad katrs ceļotājs tiek mīļi sagaidīts. Te var paēst, izstaigāt moderno un bagātīgo Meža muzeju, aplūkot milzīgu rozāriju un skaistu ainavisko parku, var ienirt greznajā jūgendstila pasaulē, baudīt angļu tējas pēcpusdienu un sarunāties par simts gadus senu pagātņi, kad te saimniekoja pirmais pils saimnieks Džordžs Armitsteds. Jā, tas ir tas pats slavenais skotu–vācbaltiešu izcelsmes Rīgas mērs, kurš attēlots pieminekļī kopā ar sievu Cecīliju un spoži noglaudīto suni pie Kanālmalas tiltiņa iepretī Latvijas Nacionālajai operai.

Laiki manījās, mainījās arī Jaunmoku saimnieki – otrā Pasaules kara laikā pili izmantoja gan krievu, gan vācu armija. Kara sākumā pilī bija ierīkota krievu seržantu skola, tad vācu raidstacija, bet kara beigu posmā – vācu kara hospitālis. Pirmajos Ulmaņlaikos pili pārdeva Rīgai un ierīkoja bērnu sanatoriju, padomju laikos tur bija dzīvokļi, pasts, veikals un kultūras nams, bet 1974. gadā pussabrukušo un nolaisto ēku pārņēma Mežu ministrija. Vairāk nekā 40 gadus par unikālo ēku kompleksu rūpējas mežinieki. Tagad LVM gādā, lai viss būtu plašai sabiedrībai pieejams, izglītojoši un dabai draudzīgi, ne velti viesnīcai jau daudzus gadus ir Zaļais sertifikāts. Brauciet uz Jaunmokām ar bērniem, ar mīļoto, ar tuviem un tāliem viesiem! Sviniet kāzas, rīkojiet vairākdienu nometnes un seminārus, vediet skolēnus ekskursijās!

Noderīgi:

Vasarā LVM Jaunmoku pilī var izīrēt velosipēdus un baudīt pils apkārtni nesteidzīgi.

Košragā

mežone

Julgī Stalte,

mūziķe, folkloriste, skolotāja

“Košrags ir visskaistākais no līvu ciemiem. Kompakts, bet tajā pat laikā katrai sētai ir sava vide. Mūsu namiņš atrodas Līkajā ceļā, ko ciema ļaudis sauc par *Aklo zarnu*. Tur kādreiz bija ceļš uz Mazirbi, bet tad vieta pārpurvojās un iebrauca citu ceļu. Ziemā Košragā dzīvo daži cilvēki, bet vasarā rosība valda katrā pagalmā.”

Julgī Stalte nāk no stipras dzimtas: pa mātes Helmī līniju no Kolkas, pa tēva Daiņa – no Rūjienas jeb senajām Metsepoles zemēm. Jau gadus divdesmit ģimenei pieder mazs koka namiņš Košragā.

Padomju laikos uz Līvu krastu nokļūt bija sarežģīti, vajadzēja lielu uzņēmību, lai dabūtu caurlaidi uz slēgto pierobežas zonu un tiktu cauri robežkontrolei, pie jūras arī nevarēja iet. Pirms trīsdesmit gadiem bija jābūt lielai drosmei un uzņēmībai, lai sarīkotu pirmos Lībiešu svētkus Mazirbē par godu tam, ka 1939. gadā tika atklāts Lībiešu saieta nams. Kopš 1989. gada katru gadu augusta pirmajā nedēļas nogalē Mazirbē notiek Lībiešu svētki. Bieži tautas mākslas kopējus sauc par pagāniem, bet es noteikti neesmu pagāns, jo šis vārds tulkojumā nozīmē “zemkopis”.

Manas harmonijas telpa vairāk ir mežs, nevis kopti dārzi un lauki. Tātad es esmu mežonis, jo piederu meža cilvēkiem. Man patīk iet mežā ielaist sevī klusumu, nevis skaļi dziedāt. Tā ir visskaistākā mūzika: krāšņa un uzlādējoša. Kad esi harmonijā ar sevi, tad gribas saplūst ar dabu, ar koku dvēselēm. Katram cīnītīm un puķītei taču ir savs īpašs starojums! Un jūs sākat skanēt kopā. Tāpēc es jūtos kā MEŽonis.

Koka dziesma

Katram kokam – sava dziesma, vismaz man Košragā ir vairāki koki, kurus atpazīstu pēc šalkām. Tie tik skaisti dzied! Tad, kad sadzirdi savu koku, tu sadzirdi arī sevi. Koks ir gluži kā atslēga, kas atrod tās mazās durtiņas, kas jāpaver, lai sevi sakārtotu, dotu iedvesmu vai dotu vaļu jaunām iespējām. Un tad nāk sapņi un jaunas vēlmes, kas aiziet debesis ar nepieredzēti lielu sparū. Pēc laika parādās jaunā iespēja, un mijiedarbība ar dabas pasauli ir notikusi. Tāpēc ar dabu jābūt labos draugos.

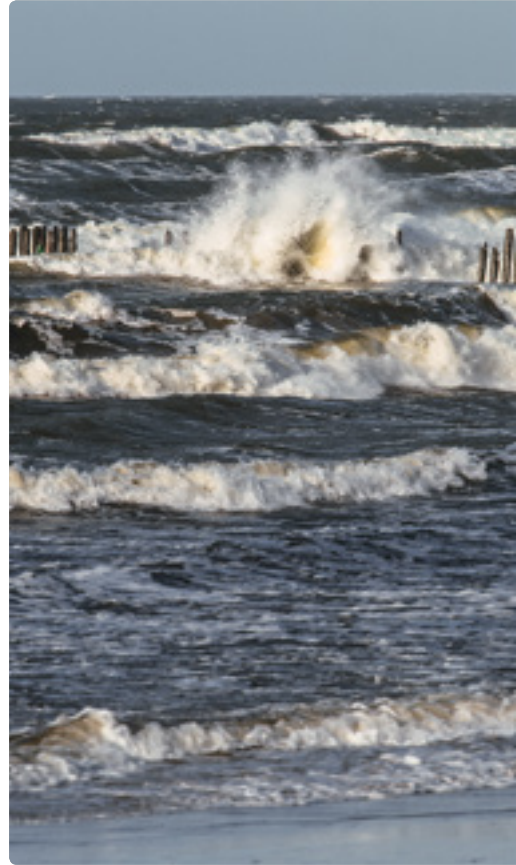
Ritmi ir Zemes mātes sirdspuksti. Ja vēlies savienoties ar dabu, tad, bungojot ritmu, to vari izdarīt. Šie rituāli svarīgi pirmtautām, tā mēs satiekamies ar garīgajiem spēkiem, kas nāk no dabas.

Man patīk koka instrumenti. Es ļoti gribēju kokli no kadiķa, pat noskatīju mežā sausokni, nolēmu tam dot otru dzīvi. Bet, kad gāju tam pakaļ ar zāģīti, kadiķi vairs atrast nevarēju, kaut ļoti labi zināju, kur tas atrodas. Tā vienkārši nebija! Zvanīju meistaram Ģirtam Laubem un teicu, ka kadiķis nedodas rokās. Un Ģirts atbildēja, lai nebēdāju, jo pašlaik viņš rokās turot pīlādzi un esot pilnīgi skaidrs, ka tā būs mana kokle. Un tā es dabūju pīlādža kokli. Mums bija ilgi jāsarod, šī kokle bija diezgan kaprīza, ar savu skarbumu un nostāju. Bet, jo vairāk to spēlēju, jo siltāka kļuva skaņa. Sākumā tā bija kā ogas: dzirkstoši cērtoša, bet nu jau atskan maigu lapu glāsts.

Julgī saulgriežu rituāli

Vasaras saulgriežu naktī mēs mežā skrienam meitu tiesā. Nu jā, tur jāskrien plikām, kā lai citādi atmodina sevī raganu? Bet ne jau kailums te ir galvenais, svarīgāk ir nomest liekās maskas un būt dabas sastāvdaļai. Vēl ļoti maģiski ir iet mežā aizvērtām acīm uz vargana skaņu. Izrādās, ka dabā var ļoti labi orientēties pēc skaņas un sajūtas, svarīgi aizvērt acis, jo tas iedarbina citas maņas. Sākumā klūpi, krīti, skrien kokā un kaimiņā. Bet vēlāk sāk darboties citi instinkti, tiek nomestas simts liekās kārtas. Ar ādu sāc sajust un sadzirdēt, kas notiek apkārt. Un pēkšņi saproti, ka vari iet pa mežu citādāk. To var izmēģināt visos saulgriežos, jo tad virmo dažādas spēcīgas enerģijas, šis ir vislabākais laiks piesaistīt labo, uzlādēties.

Mani Jāņu vainagi katru gadu atšķiras: ir bijuši ļoti precīzi, smalki, vai mežonīgi. Reiz nejauši nopinu reibinošo vainagu, jo ejot cauri mežam, lasīju visu, kas nāca pretī, arī vaivariņus, baldriānus, vīgriezes. Bet kārtīga meita jau sapin vairākus vainagus, lai pietiek dažādām zīlēsānām, un ilgi es ar tiem vaivariņiem nerotājos. Un vēl – ir ieraša, ko mūsdienās reti ievēro: ciemos ejot, vainags ir jādod ne tikai Jāņu tēvam, bet arī Jāņu mātei!

Viens no maniem vismīļākajiem Jāņu ritiem ir dalīšanās ar sievu spēku. Mēs sanākam aplī un tad viena sāk: uzliek savu vainagu kaimiņienei, tā uzliek abus vainagus blakus meitai un tā vainagi iet no galvas uz galvu, līdz nonāk pie rituāla uzsācējas kā liels tornis. Tad vainagus apgriež otrādi, patur savu un dod tālāk, kamēr visas savu vainagu dabūjušas atpakaļ un tādējādi katrai tiek kripatiņa no tā, ko citas meitas gribēja dot. Vainags atgriežas pie tevis pilns ar sievišķu maigumu. Tas ir kā kņu-došs rīta rasas pieskāriens, katrai mirdz acis un mēs ziedu spēku izjūtam no visas sirds.

Koks spēj dziedināt, uzkrāt, dot un atjaunot enerģiju.
Enerģijas apmaiņa starp koku un cilvēku var ilgt 30–40 minūtes.

Kāzu laiks

mežā

Vasara. Viss zied un plaukst, ņemas spēkā un ražo augļus, kā zinātdams, ka vasara nebūs mūžīga. Atkal nāks rudens un ziema, bet tagad viss, kas dzīvs, steidz augt un vairoties. Vasara ir kāzu laiks sīkajiem grauzējiem, ciršļiem, caunām, brūnajiem lāčiem, zaķiem, stirnām. Lai rastos jauna dzīvība, ir jāsatiekas. Lai tas notiktu, zvēri un zvēriņi tvīto – atstāj dažādas zīmes. Tās var būt smaržu zīmes, kur tiek izmantots īpašu dziedzeru sekrēts, urīns vai ekskrementi. Tās var būt vizuālas zīmes: piemēram, strupastes iezīmē savas taciņas ar urīnu, kura īpašo UV spektra krāsu saredz citas sugasmāsas. Tie ir brūno lāču nagu skrāpējumi uz kokiem vai stirnu āža ragu noberzti koki un izkašīta zemsedze. Tās var būt arī skaņas, piemēram, stirnu kaza aicinoši svilpj, lai sasauktu stirnu āzi un nenokavētu īsto brīdi.

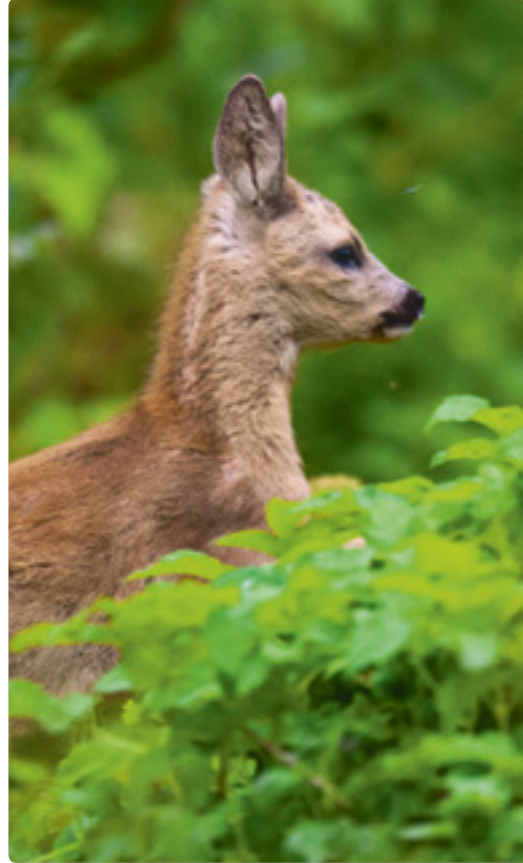

Sīkajiem zvēriņiem – ciršļiem, pelēm, strupastēm – mazuļi aug ātri. Tie jau viena vai divu mēnešu vecumā var sākt vairoties. Pavasarī dzimušās strupastes vasaras beigās jau auklē savu bērnu pulciņu. Ziemas beigās peļu un strupastu tautas bija kļuvušas pavisam mazskaitlīgas, jo caunas, lapsas un citi plēsēji cītīgi tās medīja. Tāpēc vasarā šiem zvēriņiem ir vairāki metieni.

Meža caunas riesto vasaras vidū, jūlijā, taču mazuļi tām dzims vien nākamā gada pavasarī. Faktiski mazuļi dzemdē attīstās mēneša laikā, bet astoņus mēnešus apaugļotā olšūna neuzsāk savu attīstību. Tas nozīmē, ka visu ziemu cauna nekādi neizjūt grūsnības slogu. Tā var veikli medīt un kāpelēt pa kokiem tā, it kā nekas nebūtu mainījies. Šo parādību, kad apaugļotās olšūnas attīstība dzemdē nenotiek, sauc par latento periodu. Izteikts pārrāvums dīgļa attīstībā ir arī āpsiem, sermuljiem un stirnām. Stirnas arī riesto vasaras vidū, bet īstā grūsnība iestājas vien janvārī. Tā vieglāk pārļaiest grūto ziemu.

Vasaras vidū ir kāzu laiks brūnajiem lāčiem. Šajā laikā lāču tēviņi meklē savu nākamo bērnu māti. To šie dara tik uzstājīgi, ka lācenes, kurām jau ir bērni, mēdz pamukt uz vietām, kur lāču blīvums ir mazāks. Tāpēc vasarās Latvijā bieži ienāk lāču mātes ar lācēniem no Igaunijas, jo pie mums lāču ir mazāk. Te viņas izbauda salīdzinoši mierīgu dzīvi, lai pārroties alkstošie tēviņi nevarētu nokost lācēnus.

Pelēko zaķu mammas vienā vasarā var pat trīs reizes rīkot kāzas. Vasaras vidū tās rūpējas par otrā metiena mazuļiem, jo pirmie pavasara bērni jau ir savā dzīvē. Zaķiem ir liela mirstība, kuru daba cenšas kompensēt ar vēl lielāku dzimstību. Tāpēc zaķenes nekautrējas precēties, būdamas grūsnas, jo zaķu mammas var likt lietā abas dzemdes daļas (ragus) un tā var sanākt, ka līgavai vienā dzemdes nodalījumā ir gandrīz attīstījušies zaķēni, kurus tā drīz dzemdēs, kamēr otrs nodalījums (dzemdes rags) stāv tukšs un zaķene var droši precēties no jauna. Tā zaķi apsteidz laiku.

Zaķiem, lāčiem, caunām, briežiem, stirnām un aļņiem visas rūpes par bērniem gulstas vienīgi uz mātiņas pleciem. Izņēmums ir suņu dzimtas zvēri. Jenotsuņiem, lapsām, vilkiem un šakāļiem mazuļu audzināšanā piedalās arī tēvs. Vilku un lapsu mazuļu audzināšanā iesaistās palīgi. Tie ir bērni no iepriekšējā gada, kuri nu ir iecelti tantu un onkuļu kārtā. Lapsām par palīgiem der tikai tantes, jo lapsu kūmiņi ir ļoti sirdīgi uz saviem dēliem un nepieļauj to palikšanu vecāku teritorijā. Vilku pārim kucēnus palīdz pieskatīt onkuļi.

Nezodz bērnus!

Vasarās Latvijā ir plaši izplatīta meža dzīvnieku mazuļu zagšana. Stirnēnus, briedēnus, alnēnus un zaķēnus pirmajās nedēļās māte atstāj vienus uz ļoti ilgu laiku. Šajā laikā cilvēks atrod stirnas vai brieža bērnu un, nekur tuvumā neredzēdams māti, nospriež, ka atradis bāreni, un nes to mājās. Parasti visiem pieradinātajiem dzīvniekiem ir īss mūžs.

Taureņu

uzbrukums

Latvijas daba ir tik bagātīga, ka mūžu var aizvadīt, to atklājot un iepazīstot. Ieskaties uzmanīgāk dienas tauriņu dailē! Atšķirt pirmās 30 sugas var iemācīties ātri, tikt līdz 100 sugām jau ir mūža izaicinājums. Agrāk tauriņus rūpīgāk varēja aplūkot vien tad, kad tie bija notverti, nosmacēti un uzsprauti kolekcijā uz adatiņas. Tagad šī ir pavisam humāna dabas iepazīšanas metode, vajag vien fotografēšanai gatavu viedtālruni vai fotoaparātu ar makroobjektīvu, lai lidonīti var aplūkot palielinātu.

Kur meklēt?

Viens no tauriņiem bagātākajiem ir Dundagas novads. Lieliskas tauriņu vietas ir meža pļaviņas Zilo kalnu pakājē, Jūrmalas–Kolkas – Ventspils šosejas ceļmalas un plato meža ceļu krustojumi, īpaši tur, kur ceļa vieta ir sena, malās – izkopti grāvji un netālu Zilo kalnu krauja ar gravām, kur urdz avotiņi. Mierīgā, saulainā vasaras dienā tur, kur Puriņdambis krustojas ar Vīnkalnu dambi, pusstundu spiedzot no prieka, var bildēt vairāk nekā 10–20 sugas, turklāt tādas, kas ap māju nelidina. Bet, ja ap māju ir dažādi biotopi, piemēram, priežu un egļu mežs, lapu koki, dīķītis, upmala, virsājs, bebraiņi, reti pļauts zāliens, bioloģiski vērtīga pļaviņa, garšaugu dobīte un nātres, tad saulainās vasaras dienās katru pusdienas laiku, apejot ap lauku māju, var nobildēt pat pārdesmit dažādu sugu!

Tauriņi lidinās tur, kur aug viņu kāpuriņiem piemērots uzturs, tāpēc labam tauriņu pazinējam jāpazīst arī augi, lai mērķtiecīgāk varētu prognozēt, kur un kādu sugu meklēt. Pieaudzis taurenis nevar bezmērķīgi laidelēties, jo lielākā daļa dzīvo vien dažas dienas vai nedēļu, pa šo laiku jāpaspēj sapāroties, ieriest olas un uzdēt tās uz tieši tā auga, kur pēc izšķilšanās no olas dažas nedēļas mielosies kāpuriņš. Tas nemitīgi ēdīs, augs, mainīs ādas, augs atkal, tad iekūņosies un pārlaidīs bargo ziemu, lai vasarā no sava ērtā guļam- maisa izlidotu jaunais tauriņš. Ja ieskatīsies uzmanīgāk, tad pamanīsi, ka lidojošajiem tauriņiem vienmēr līdz savdabīgs kokteiļsalmiņš – saritināts snuķītis, jo viņi pārtiek tikai no nektāra un padzera no ūdens piliena.

Kā atpazīt?

Latvijā ir aptuveni 120 dienas tauriņu sugu. Klimats mainās, tāpēc dažas sugas sen nav manītas, bet entomologiem par prieku parādās agrāk neredzētas sugas. Vispirms jāsaprot, vai nobildētais lidonītis ir dienas vai nakts tauriņu pārstāvis. Dienas tauriņiem taustekļu galos ir vāļītes. Ja dienas laikā redzi tauriņu ar ķemveida taustekļiem – tas ir kādas nakts tauriņu sugas tēviņš, viņa antenas uztver mātišu raidīto smaržīgu jeb feromonu. Nakstauriņu mātītēm taustekļi ir tievi un gludi. Latvijā lidinās apmēram 3000 šīs grupas sugu.

Dienas tauriņu nosaukumus latviešu valodā var pat uzminēt. Balto un dzeltenīgo tauriņu suga jāmeklē pie balteņiem. Raibo – pie raibeņiem. Zilie ir zilēniši, oranžie – zeltainīši. Pelēcīgie – samteņi. Mazie un druknie – resngalviši.

Skaistākie meža tauriņi

Meža panks: Ziemeļkurzemē jūnijā un jūlijā ir lielas cerības nobildēt samērā reto ošu pļavraibeni *Hypodryas maturna*. Tas izskatās kā ļoti nīprš melni oranžs raibenis ar grebeni. Lidinās jūnijā, jūlijā.

Zaļais mazulītis: Šis ir avenu astainītis *Callophrys rubi* – viens no visagrākajiem tauriņiem, kuram spārnu padusītes ir vizoši zaļas un galos – astītes. Lidinās no aprīļa līdz jūnijam.

Zaigraibenis: uz meža ceļa virs vīgriezēm un avenājiem lielā ātrumā šaudās tumšs tauriņš, atliek vien noskaidrot, kurš tas bija: apšu *Apatura ilia* vai kārklu *Apatura iris*. Lidinās no jūnija līdz augustam.

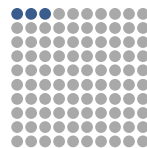
Rucavas
1. melnalksnis

Latvijā dižākais melnalksnis ir **Rucavas 1. melnalksnis** (apkārtmērs – 4,72 m)

līdz
35 m

Var sasniegt
35 m augstumu un
120 gadu vecumu

Aizņem **3 %**
no Latvijas mežu
kopplatības

Labprāt **aug mitrās, dumbrainās vietās**, kas pavasarī applūst un kur citas koku sugas pārmērīga mitruma dēļ nespēj augt

MELNALKSNIS

Saimnieciski un ekoloģiski vērtīga lapu koku suga ar tumši brūnu rievainu mizu

Melnalkšņu sēkla ir **~2 mm garš** riekstiņš

Koksne iesarkana un viegli apstrādājama, no tās ražo **mēbeles un apdares dēļus**

Senāk melnalksni tā **ūdensizturības** dēļ izmantoja aku grodiem, pāļiem un notekām, kā arī gatavoja piena spainišus, sviesta bunduļus un greba ikdienā lietojamus traukus

Melnalkšņu augļkopās ir **daudz miecvielu** (ap 25 % tanīna un līdz 3,7 % galluskābes)

Tautas medicīnā tās lieto vēdera problēmām, arī kā sviedrēšanas līdzekli saaukstēšanās gadījumā